

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXXXIX. De recuperatione uirtutum per penitentiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Verum per penitentiam uirtutes restituantur.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod per penitentiam uirtutes non restituantur. Non enim possent uirtutes amitti per penitentiam restitui, nisi penitentia cum sit uirtus, non potest esse causa omnium uirtutum: praesertim cum quaedam uirtutes sint naturaliter priores penitentia, scilicet fides, spes, & charitas, ut supra dictum est. Ergo per penitentiam non restituitur uirtutes.

¶ 2. Praeterea penitentia in quibusdam actibus penitentis consistit: sed uirtutes grauitate non causantur ex actibus nostris: dicit enim Augustinus in libro de libero arbitrio, quod uirtutes Deo in nobis sine nobis operatur. Ergo uidetur, quod per penitentiam non restituantur uirtutes.

¶ 3. Praeterea habes uirtutem sine difficultate & delectabiliter actus uirtutum operatur. Unde philosophus dicit in 1. ethicorum, quod non est iustus qui non gaudet iusta operatione: sed multi penitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus uirtutum. non ergo per penitentiam restituantur uirtutes.

SED CONTRA est, quod Lucius 15. legitur. Pater mandauit quod filius penitens indueretur stola prima, quae secundum Ambr. est amictus sapientiae, quam simul consequuntur omnes uirtutes, secundum illud Sapientiae 8. sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Ergo per penitentiam omnes uirtutes restituantur.

RESPON. Dicendum, quod per penitentiam remittitur peccata, ut dictum est: et remissio autem peccatorum non potest esse nisi per infusionem gratiae. Unde relinquitur, quod per penitentiam homini gratia infundatur. Ex gratia autem consequuntur omnes uirtutes grauitate, sicut ex essentia anime fluunt omnes potentiae, ut in secunda parte habitum est. Unde relinquitur, quod per penitentiam omnes uirtutes restituantur.

AD PRIMUM ego dicendum, quod eodem modo penitentia restituit uirtutes, per quem modum est causa gratiae, ut iam dictum est. Est autem causa gratiae, in quantum est sacramentum,

charitate informatus.

¶ Secundum notandum est in 2. articulo in calce cor. ubi dicitur quod eadem ratio est de uirtutibus, quae ex gratia consequuntur.

¶ Potest siquidem hoc dupliciter intelligi, uel referendo singulas uirtutes ad singulas pro eis dispositiones in resurgente, uel referendo quantitate uirtutum ad quantitate gratiae.

¶ Et primo quidem intellectu sensus est, quod resurgens a peccato, recuperat aliquam infusam uirtutem maiorem, & aliquam minorem si ad una magis se disposuit, quod alia: sicut recuperat gratiam maiorem uel minorem, prout magis uel minus se disposuit ad illam.

¶ Iuxta secundum uero intellectum sensus est, quod recuperans gratiam maiorem recuperat et uirtutes maiores: & si recuperat gratiam uale deperditas, recuperat et uirtutes quales: & si maiores, maiores.

¶ Quicquid autem de ueritate primi dicti secundum se fit, praesentem litterae secundum solus sensus consonat: quoniam in littera redditur ratio quare est eadem ratio de gratia & uirtutibus.

¶ Et ratio quare redditur, est sequela uirtutum ex gratia: hoc enim, quod uirtutes consequuntur ad gratiam, absque serupulo ambiguitatis cuiusque deducitur, quod ad maiorem gratiam sequuntur maiores uirtutes, & ad minorem minores.

¶ Tertio aduertendum est in 3. articulo in cor. ubi de irregularitate homicidii, & defensione commisit tangitur. Distinguentium siquidem est de defensione.

¶ Quaedam est necessitas ad homicidium, cum quis. non potest totaliter se defendendo, suum euadere inualorem, nisi occidat illum, & haec non inducit irregularitatem per noua iura, condita post transitum beati Thome. ut patet in 6. de homicidio canonico.

¶ Defensio autem non urgens ad homicidium, & olim & nunc irregularitatem constituit, & de hac textus iste intelligendus est.

¶ Quarto aduertendum est in 5. articulo in cor.

gratitudo est speciale peccatum. SED CONTRA, Illud quod consequitur omnia peccata, non est speciale peccatum: sed per quodcumque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus, ut ex praemissis patet. Ergo ingratitude non est speciale peccatum.

RESPON. Dicendum, quod ingratitude peccantis quandoque est speciale peccatum, quandoque autem non, sed est circumstantia generaliter consequens omne peccatum mortale, quod contra Deum committitur: peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis. Unde ut philosophus dicit quinto ethicorum, ille qui moechatur, ut furetur, magis est fur, quam moechus. Si igitur aliquis peccator in contemptum Dei, & suscepti beneficii aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad speciem ingratitude.

Et hoc modo, ingratitude peccantis est speciale peccatum. si uero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidium, aut adulterium, non retrahatur ab hoc propter hoc quod pertinet ad Dei contemptum, ingratitude non erit speciale peccatum, sed trahetur ad speciem alterius peccati, sicut circumstantia quaedam. ut autem Augustinus dicit in libro de natura & gratia, non omne peccatum est ex contemptu, & tamen in omni peccato Deus contemnitur in suis praecipis. Unde manifestum est, quod ingratitude peccantis quandoque est speciale peccatum, sed non semper. Et per hoc patet responsio ad obiecta. Nam primae rationes concludunt quod ingratitude secundum se sit quaedam species peccati. Ultima autem non concludit, quod ingratitude secundum quod inuenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum.

QVAESTIO LXXXIX.

De uirtutum recuperatione per penitentiam, in sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de recuperatione uirtutum per penitentiam. ET CIRCA hoc quaeruntur sex.

¶ Primo, Vtrum per penitentiam restituantur uirtutes.

¶ Secundo, Vtrum restituantur in aequali quantitate.

¶ Tertio, Vtrum restituantur penitenti aequalis dignitas.

¶ Quarto, Vtrum opera uirtutum, per peccatum sequens mortificentur.

¶ Quinto, Vtrum opera mortificata per peccatum, per penitentiam reuiuificentur.

¶ Sexto, Vtrum opera mortua, id est, absque charitate facta, per penitentiam uiuificentur.

Art. a. huius quest.

D. 99. Li. 4. ca. non remote apri. to. 5.

In li. de natura & gra. ca. 99. to. 7.

Super quest. octuag. simanona articulo primum.

IN quaest. octuagesima nona quatuor notanda occurrunt. Primum in articulo ad secundum, ubi dicitur quod contritio se habet, ut ultima dispositio ad gratiam consequendam. Sciendum est enim dupliciter sumi contritionem: uel pro ipso actu uel pro ipso actu informato charitate: perfectus siquidem dolor de peccatis commissis cum uoluntate satisfaciendi, &c. coneritio dicitur, formata quidem si charitate ueltra consideretur, absolute uero si nuda sumatur. Et sic nude considerauit eam Auctor, cum dixit quod est ultima dispositio ad gratiam; formata autem charitate consideratur, cum describitur quod est dolor

Supr. q. 119. art. 2. ad 3. d. dist. 4. p. 2. art. 1.

q. 8. art. 6.

Ex li. ca. 8. to. 1.

Lib. 1. ca. 8. med. to. 5.

q. 86. art. 1.

D. 67.

1. 3. q. 106. art. 4. ad 1.

Ex comp. in cor.

tor. iuncto eū respō-
sione ad tertiu, quod
aliud est loq. de ope-
re meritorio. & aliud
est loqui de quantita-
te operis meritorii.
Cam. n. mortificata
remittunt, semper
oia opera meritoria
que mortificata erāt,
remittunt: qm̄ isti, i
quo remittunt, debi-
ta est uita eterna ex
uillorū priorū ope-
rū, & non solum ex ui
prelentiū operū, ita
q̄ hoc operatur remi-
uiscere, q̄ ex plurib⁹
capitibus debet huic
uita eterna, scilicet
ex meritis prioribus,
& ex meritis post-
rioribus: sed quanti-
tas operis meritorii
non semper remittit
simpliciter: qm̄ non
semper recuperat p-
pria efficaciam, quæ est
perducere hunc ad tā
iugradū beatitudinis
eternæ, ut patet in
eo qui resurgit in mi-
nori gratia, ita q̄ in il-
la minore decedit.
Talis, n. nunquā per-
uenit ad illū beatu-
dinis gradū, quē qua-
ritas prioris meriti
debitū sibi fecerat. Et
in promptu causa hu-
ius non remittit: et
est ipsa resurgentis
indispositio: sicut, n.
si non resurrexisset a
peccato, mortificata
merita non sibi remi-
uisceret (quia pecca-
tum proprium impe-
dit meritorum
efficaciam) ita retur-
gendo a peccato, cū
minore tamen gra-
tia ex hoc ipso indi-
spositus est ad susci-
piendum fructū ma-
ioris meriti. ipse, n.
minor conatus resur-
gentis, & ad maiora
non progredientis
impedimentum pre-
stat efficaciam quanti-
tatis magni meriti
præcedentis. Et facit
ut quantitas illa non
remittat sibi simpli-
citer & absolute: cū
quo tamen ita, quod
remittit illi secundū
quid, hoc est quo ad
gaudium accidenta-
le: quia, ut in litera
dicitur, plus gaude-
bit de maiore merito
præcedente quā de
minore, quod suble-
quatum est.

nam in quantum est uirtus, est
magis gratiæ effectus. Et ideo nō
oportet, q̄ poenitentia, secundū
quod est uirtus, sit causa omniū
aliarum uirtutum: sed quod ha-
bitus poenitiæ, simul cum ha-
bitibus aliarum uirtutum, per sa-
cramentum poenitiæ causent.
AD SECUNDVM dicendum, q̄
in sacramento poenitiæ, actus
humanise habent materialiter:
sed formalis uis huius sacramē-
ti dependet ex uirtute clauium,
& ideo uirtus clauium effectiue
causat gratiā, & uirtutes, instru-
mentaliter tamen. sed actus pri-
mus poenitentis se habet, ut ulti-
ma dispositio ad gratiam conse-
quendam, scilicet contritio: alii
uero sequentes actus poeniten-
tiæ, procedunt iam ex gratia, &
uirtutibus.

AD TERTIVM dicendum, q̄
(sicut supra dictum est *) quan-
doque post primum actum poe-
nitentiæ, qui est contritio, rema-
nent quædam reliquiæ peccato-
rū, scilicet dispositiones ex prio-
ribus actibus peccatorū causatæ,
ex quibus præstat difficultas
quædam poenitenti, ad operandū
opera uirtutum: sed quantum
est ex ipsa inclinatione charitatis
& aliarum uirtutum, poenitens
opera uirtutum delectabiliter, &
sine difficultate operatur: sicut
si uirtuosus, per accidens diffi-
cultatem patetur in executione
actus uirtutis propter som-
nū, aut aliquam corporis indi-
spositionem.

ARTICVLVS II.

*Utrum post poenitentiam resurgat ho-
mo in æquali uirtute.*

AD SECUNDVM sic procedit.
Videtur, quod post poenitē-
tiam resurgat homo in æquali
uirtute. Dicit. n. Apost. Rom. 8.
Diligentibus Deum oia coope-
rantur in bonum. Vbi dicit gl. *
Aug. quod hoc adeo uerū est,
ut si qui horum deuiet & exor-
bitet, hoc ipsum eis Deus faciat
in bonum proficere: sed hoc nō
esset, si homo resurgeret in mi-
nori uirtute. ergo uidetur, quod
numquam poenitens resurgat in
minori uirtute.

¶ 2 Præter. † Ambrosius dicit, q̄
poenitentia res optima est, quæ
omnes defectus reuocat ad per-
fectum: sed hoc non esset, nisi uirtutes in æquali
quantitate recuperarentur. ergo per poenitentiam
semper recuperatur æqualis uirtus.

¶ 3 Præter. Super illud Genes. 1. Factum est ue-
spere & mane dies unus, dicit glos. Vespertina lux

A est, a qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit:
sed lux matutina est maior uespertina. ergo aliquis
resurgit in maiori gratia uel charitate, quā prius
habuerit: quod etiam uidetur per id, quod Apost.
dixit Rom. 5. Vbi abundauit delictum, superabun-
dauit, & gratia.

SED CONTRA, Charitas proficiens uel perfecta,
est maior quā charitas incipiens: sed quandoque
aliquis cadit a charitate proficiente, resurgit autem
in charitate incipiente. ergo semper resurgit homo
in minori uirtute.

RESPON. Dicendum, q̄ (sicut dictum est †) mo-
tus liberi arbitrii, qui est in iustificatione impij, est
ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem in-
stanti est gratiæ infusio, cum prædicto motu liberi
arbitrii, ut in secunda parte habitum est. * In quo
quidem motu comprehenditur actus poenitiæ,
ut supra dictum est. Manifestum est autem, quod
forma, quæ possunt recipere magis & minus, in-
tenduntur & remittuntur, secundum diuersam
dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitū
est. † Et inde est, quod secundum quod motus li-
berii arbitrii, in poenitentia est intensior uel remis-
sior, secundum hoc poenitens consequitur maiore
uel minorem gratiam. Contingit autem intensio-
nem motus poenitentis, quandoque proportiona-
tam esse maiori gratiæ, quā illa, a qua ceciderat
per peccatum: quandoque autem æquali, quando-
que uero minori. Et ideo poenitens quandoque
resurgit in maiori gratia, quā prius habuerat: quan-
doque autem in æquali, quandoque etiam in mi-
nori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia
consequuntur.

B quidem motu comprehenditur actus poenitiæ,
ut supra dictum est. Manifestum est autem, quod
forma, quæ possunt recipere magis & minus, in-
tenduntur & remittuntur, secundum diuersam
dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitū
est. † Et inde est, quod secundum quod motus li-
berii arbitrii, in poenitentia est intensior uel remis-
sior, secundum hoc poenitens consequitur maiore
uel minorem gratiam. Contingit autem intensio-
nem motus poenitentis, quandoque proportiona-
tam esse maiori gratiæ, quā illa, a qua ceciderat
per peccatum: quandoque autem æquali, quando-
que uero minori. Et ideo poenitens quandoque
resurgit in maiori gratia, quā prius habuerat: quan-
doque autem in æquali, quandoque etiam in mi-
nori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia
consequuntur.

C que uero minori. Et ideo poenitens quandoque
resurgit in maiori gratia, quā prius habuerat: quan-
doque autem in æquali, quandoque etiam in mi-
nori, & eadem ratio est de uirtutibus, quæ ex gratia
consequuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ non omnibus
diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ip-
sum quod per peccatum a Dei amore cadunt: qd̄
patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt,
uel qui resurgunt, iterum casuri: sed his tantum, q̄
secundum propositum uocati sunt sancti, id est, p-
destinati, qui quotiescumque cadant, finaliter ta-
men resurgunt. Cedit ergo eis in bonū hoc, quod
cadunt, non quia semper in maiori gratia resurgat:
sed quia resurgunt in permanentiori gratia, nō qui-
dem ex parte ipsius gratiæ, quia quanto gratia est
maior, tanto de se est permanentior: sed ex parte
hominis, qui tāto stabilis in gratia permanet, quā-
to est cautior, & humilior. unde & gl. * ibidem sub-
dit, quod ideo proficit eis in bonum, quod cadūt,
quia humiliores redeunt atque doctiores.

D dit, quod ideo proficit eis in bonum, quod cadūt,
quia humiliores redeunt atque doctiores.

E AD SECUNDVM dicendum, q̄ poenitentia quan-
tum est de se, habet uirtutem reparandi defectus
ad perfectum, & etiam promouendi in ulteriorem
statum: sed hoc quandoque impeditur ex parte
hominis, qui remissius mouetur in Deum, & in
detestationem peccati, sicut etiam in baptismo ali-
qui adulti cōsequuntur maiore uel minorem gra-
tiam, secundum quod diuersimode se disponunt.

AD TERTIVM dicendū, quod assimilatio illa u-
triusq; gratiæ ad lucē uespertinam, & matutinā, fit
pp̄ similitudinem ordinis, quia post lucem uesper-
tinā sequitur tenebre noctis, post lucē autem ma-
tutinā sequitur lux diei, non autem propter simili-
tudinem maioris uel minoris quantitatis. Illud ē
uerbū Apostoli intelligitur de gratia Christi, q̄ su-
perat omnē abundantiam humanorū peccatorū:
non aut̄ est uerum in omnibus, quod quanto abū-
dantius peccauit, tanto abundantiorē gratiā con-
sequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est
tamen, superabundans gratia, quantum ad ipsam
gra-

q. 112. ar. 5. & 7. in 1. 2.
Ar. 5. ad 3.
q. 112. ar. 5. & 7. in 1. 2.
1. q. 52. ar. 1. & 2. Et q. 66. ar. 1.
Aug. loco citato in arg.
Hic habet...

Ar. 5. ad 3.
q. 112. ar. 5. & 7. in 1. 2.
1. q. 52. ar. 1. & 2. Et q. 66. ar. 1.
Aug. loco citato in arg.

Alias non habetur. ly abundanter peccantes.

Lib. 2. c. 2. an te med.

gratie rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamuis quaeque abundanter peccantes, abundanter doleant, & sic abundantem habitum gratiae, & uirtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

¶ Ad id uero, quod in contrarium obijcitur dicendum, quod una & eadem gratia maior est proficiens quam incipiens: sed in diuersis hoc non est necessesse: unus enim incipit a maiori gratia, quam alius habeat in statu profectus, sicut Greg. * dicit in 2. Dialog. Quatenus & praesentes & secuturi omnes agnoscerent, Benedictus puer conuersionis gratiam a quanta perfectione cepisset.

ARTICVLVS III.

Virum per penitentiam restituatur homo in pristino dignitatem.

3. d. 37. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 2. & 4. d. 14. q. 1. ar. 5. q. 1. ad 3. Et d. 19. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 2. Et d. 37. q. 2. ar. 2. ad 4. Gl. ord. abid. Refertur in decre. d. 50. e. quicquid. Innoc. 1. e. 7. 6. ad Agathen. & Mart. ed. habetur d. 50. c. 1. Canon. apud.

In decret. d. 50. ca. hi qui altari.

Greg. lib. 7. sui regitri ca. 3. circa med. referatur d. 50. ca. Quia sanctitas tua. Refertur d. 50. c. Contra uices, & sumitur ex concilio Agathensi c. 2. uel 1. ut aliqui libri habent.

ADD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod per penitentiam non restituatur homo in pristina dignitatem: quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss. * Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia semel aberrans ouis, etsi reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quae numquam errauit. ergo per penitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

¶ 2. Praet. Hiero. * dicit, Quicumque dignitate diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Innoc. Papa * dicit, quod apud Niceam constituti canones, penitentes etiam ab infimis officii clericorum excludunt. non ergo per penitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶ 3. Praet. Ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere, non autem hoc post peccatum conceditur penitenti: dicitur enim Ezech. 44. Leuitae qui recesserunt a me, numquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in decret. d. 50. in Hilerdensi concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, & domino respiciente digne penituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri. non ergo penitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

SED CONTRA est, quod sicut in eadem dist. legitur, Greg. * scribens Secundino, dicit, post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suum honorem. Et in concilio Agathensi * legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos penitentia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

RESPON. Dicendum, quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam, quantum ad Deum, aliam uero, quantum ad ecclesiam: quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem, unam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios Dei per gratiam: & hanc dignitatem recuperat per penitentiam, quod significatur Luca. 15. in filio prodigo, cui penitenti pater iussit restitui stolam primam, & anulum, & calciamenta. Aliam uero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicens, ecce tot annis seruo tibi, & numquam mandatum tuum

praeuerti: & hanc dignitatem penitens recuperare non potest. Recupera tamen quandoque aliquid maius: quia, ut Gregor. * dicit in Homil. de centum ouibus, qui errasse a Deo se considerant, dant praecedentia lucris sequentibus recomperant. Maius ergo gaudium de eis fit in celo: quia & dux in prelio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quam illum qui numquam terga praebuit, & numquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quae competunt dignitati ecclesiasticae exercenda: quia quidem recuperare prohibetur, uno modo, quia non panitet: unde Isidor. ad Missianum * episcopum scribit (sicut in eadem distinet. ¶ legitur c. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones precipiunt, quos penitentie precessit satisfactio, uel condigna peccatorum confessio. At contra hi, qui a uitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo, quia penitentiam negligenter facit: unde in eadem dist. cap. * si quis diaconus, dicitur, cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi apparet nec ieiunijs, uel lectionibus eos uacare uideamus, possumus uisagere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent. Tertio, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem dist. * ex concilio Martini Papae dicitur, si quis uiduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, quod si irrepperit, deiciatur. Similiter si homicidii, aut facti aut precepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit, sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto pro scandalum: unde & in eadem dist. legitur c. de his uero, Rabanus * dicit, Hi qui deprehensi uel capri fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundum canonum sacrorum instituta a proprio gradu decedant, quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere: qui autem de praedictis peccatis absconse a se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & elemosinas, uigiliasque, & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes ueniae de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, cap. * questum, si crimina ordine iudicario comprobata, uel alias notoria non fuerint, praeter reos homicidij, post penitentiam in susceptis, uel iam suscipiendis ordinibus impedire non possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eadem ratio est de recuperatione uirginitatis & de recuperatione innocentiae, quae pertinet ad secundariam dignitatem quod ad Deum.

AD SECVNDVM dicendum, quod Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile: sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc non conceditur nisi perfecte penitenti, ut dictum est. * Ad statuta autem canonum, quae hoc prohibere uidentur, respondet Aug. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis penitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae: sed rigore factum est discipline, alioquin contra clauas ecclesiae datas disputabitur, de quibus dictum est. * Quae cumque solueritis super terram, soluta erunt & in caelo. Et postea subdit, nam & sanctus

Hom. 24. euang. in lud. gaudet est in celo super uno.

Alis Mag. sanam. In dec. 50. c. 150. san. 80. parum a principio.

In dec. 50. c. siquis dicitur, circa medium.

Dist. 50. e. si quis uidua.

Rabanus in li. Pen. ca. 1. Refertur d. 50. c. de his uero.

In dec. li. i. tit. 1. Et est de temporibus ordinationum e. 7. & est uisum.

D. 1169.

In corp. ar. Aug. in ep. 50. ad Bonifacium, ubi quantumlibet ante hunc epistolam. Eodem modo nunc promittit quod.

ctus Dauid de criminibus mortiferis egit penitenti-
am, & tamen in honore suo persistit, & beatum
Petrum quando amarissimas lachrymas fudit, uti-
que dominum negasse penituit, & tamen Aposto-
lus permanit: sed non ideo putanda est supera-
cua posteriorum doctorum diligentia: qui ubi sa-
luti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addide-
runt: experti, ut credo, aliquorum fictas peniten-
tias per affectatas honorum * potentias.

AD TERTIVM dicendum, qd illud statutum
intelligitur, de illis, qui publicam penitentiam agut:
qui postmodum non possunt ad maiorem proue-
hi gradum. nam & Petrus post negationem, pastor
ovium Christi constitutus est, ut patet Ioan. vlt. ubi
etiam Chryl. dicit, * quod Petrus post negatione
& penitentiam, ostendit se habere maiorem fidu-
ciam ad Christum: qui enim in coena non aude-
bat interrogare, sed Ioanni interrogacionem com-
misit, huic postea & praepositura fratru credita est,
& non solum non committit alteri interrogare, q
ad ipsum pertinet, sed de reliquo ipse pro Ioanne
magistrum interrogat.

ARTICVLVS IIII.

Utrum opera uirtutum in charitate facta possint mortificari.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, q opera uirtu-
tum in charitate facta, mortificari non possint.
Quod. n. non est, immutari non potest: sed mortifica-
tio est quaedam mutatio de uita in mortem. cum er-
go opera uirtutum postquam facta sunt, iam non
sunt, uidetur quod ulterius mortificari non possint.

¶ 2 Præter. Per opera uirtutum in charitate facta, ho-
mo meretur uitam æternam: sed subtrahere merce-
dē merenti, est iniustitia, quæ non cadit in Deum.
ergo non potest esse, quod opera uirtutum in cha-
ritate facta, per peccatum sequens mortificentur.

¶ 3 Præter. Fortius sunt fortiora quibuslibet peccatis:
quia ut dicit Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit cha-
ritas. ergo uidetur, q opera in charitate facta, per se
quens mortale peccatum mortificari non possint.

SED CONTRA est, quod dicitur Ezech. 18. Si auer-
terit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas
fecerat, non recordabuntur.

RESPON. Dicendum, quod res uiua per mor-
tē perdit operationem uitæ. unde per quandam si-
militudinē dicuntur res mortificari, quando impe-
diuntur a iuo proprio effectu uel operatione. Effe-
ctus autē operū uirtuosorū, quæ in charitate fiūt, est
perducere ad uitā æternam, quod quidem impedi-
tur per peccatum mortale sequens, quod gratiam
tollit: & secundum hoc opera in charitate facta,
mortificari dicuntur per sequens peccatū mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut opera
peccatorum tranleunt actu, & manēt reatu, ita ope-
ra in charitate facta, postquam tranleunt actu, ma-
nent merito in Dei acceptatione. & secundū hoc
mortificantur, in quantum impeditur homo, ne
consequatur suam mercedem.

AD SECVDVM dicendum, quod sine iniustitia
potest merces subtrahi merenti, quando ipse reddi-
dit se indignum mercede per culpam sequentem.
nam & ea quæ homo iam accepit, quandoque ius-
te propter culpam perdit.

AD TERTIVM dicendū, qd nō est propter fortitu-
dinem operum peccati, quod mortificantur opera
prius in charitate facta: sed est propter libertatem
uoluntatis, quæ potest a bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

*Utrum opera mortificata per peccatum, per penitentiam
reuiuiscant.*

AD QVINTVM sic proceditur. Vt, q opera mor-
tificata per peccatū, per penitentiam non reuiu-
iscant. sicut. n. per penitentiam subsequenter re-
mittuntur peccata prætërita, ita etiam per peccatū
sequens mortificantur opera prius in charitate fa-
cta: sed peccata dimissa per penitentiam non re-
deunt, ut supra dictum est. * ergo uidetur, quod et
opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

¶ 2 Præter. Opera dicuntur mortificari, ad similitu-
dinem animalium, quæ moriuntur, ut dictū est: sed
animal mortuum non potest iterum uiuificari. er-
go nec opera mortificata possunt iterum per pen-
itentiam reuiuiscere.

¶ 3 Præter. Opera in charitate facta, merentur gloriā
secundum quātitatem gratiæ uel charitatis: sed quā-
tūc per penitentiam hō resurgit in minori gratia
uel charitate. ergo non consequitur gloriā secundū
meritum priorum operum. & ita uidetur, quod
opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

SED CONTRA est, quod sup illud Ioel. 2. Reddam
uobis annos, quos comedit locusta, dicit * gl. Nō
patiar perire ubertatem, quam cum perturbatione
animi amisistis: sed illa ubertas est meritum bono-
rum operum, quod fuit perditum per peccatum. er-
go per penitentiam reuiuiscunt opera meritoria
prius facta.

RESPON. Dicendū, quod quidā dixerunt, quod
opera meritoria per peccatum sequens mortifica-
ta, non reuiuiscunt per penitentiam subsequente,
considerantes, quod opera illa non remaneant, ut
iterum uiuificari possint: sed hoc impedire non po-
test, quin uiuificentur: non enim habent uim per-
ducendi in uitam æternam (quod pertinet ad eorū
uitam) solum, secundū, quod actu existunt, sed et
postquam actu esse desinunt, secundum, quod re-
manent in acceptatione diuina. Sic autem remanēt
quantum est de se, etiam postquam per peccatum
mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout
facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebūt,
secundum illud Apoc. 2. Tene quod habes, ne alius
accipiat coronam tuam: sed quod isti, qui ea fecit,
non sint efficacia ad ducendum in uitam æternā, p
uenit ex impedimento peccati superuenientis, per
qd ipse redditus est indignus uita æterna. Hoc autē
impedimentum tollitur p penitentiā, in quantum
per eam remittuntur peccata. unde restat, q opera
prius mortificata, per penitentiam recuperant ef-
ficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in uitā æter-
nam, quod est ea reuiuiscere. Et ita patet, q opera
mortificata, per penitentiam reuiuiscunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q opera peccati, p
penitentiam abolentur secundum se: ita. f. q ex eis
ulterius Deo indulgente, nec macula, nec reatus
inducatur: sed opera in charitate facta non abolen-
tur a Deo, in cuius acceptatione remanent: sed im-
pedimentum accipiunt ex parte hominis operatis:
& ideo remoto impedimento, quod est ex parte
hominis operantis, Deus implet ex parte sua illud,
quod opera merebantur.

AD SECVDVM dicendū, q opera in charitate fa-
cta nō mortificantur secundū se (sicut dictū est) sed
solū per impedimentū superueniēs ex parte operā-
tis. A talia autē moriuntur secundum se, in quantum
priuantur principio uitæ: & ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendū, q ille qui p penitentiā re-
sur-

4.d. 14. q. 3.
ar. 3. q. 1. Et
d. 22. q. 1. ar.
1. ad 6. & He
bra. 6. iec. 1.
& iec. 3.

q. præcar. a.

art. præc.

glo. interli-
nearis ibid.

D. 951.

In corp. art.

Mem. Per
Joan. prout
non. me.

o. o. fi
uiduā

r. h. r.
Er. ek
apori
dima
n. c. 17
uite

p. ar.
nepi
Bicis
zili-
alim
sican

Furgit in minori charitate, consequetur quidem premium essentiale, secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur, habebit tamen gaudium maius de operibus in prima charitate factis, quam de operibus quae in secunda fecit, quod pertinet ad premium accidentale.

ARTICVLVS VI.

Utrum per penitentiam subsequenter, etiam opera mortua uiuificentur.

q. d. 14. q. 2. ar. 3. q. 1. & d. 15. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2.

AD SEXTVM sic proceditur. **V**t, quod per penitentiam subsequenter et opera mortua (quae scilicet non sunt in charitate facta) uiuificentur. Difficilius enim videtur, quod ad uitam perueniat illud, quod fuit mortificatum (quod nunquam fit secundum naturam) quam illud, quod nunquam fuit uiuum, uiuificetur: quia ex non uiuis, secundum naturam aliqua uiua generantur: sed opera mortificata, per penitentiam uiuificantur, ut dictum est. * ergo multo magis opera mortua uiuificantur.

Art. princ.

¶ 2 Praet. Remota causa, remouetur effectus: sed causa, quare opera de genere bonorum sine charitate facta, non fuerunt uiua, fuit defectus charitatis & gratiae: sed iste defectus tollitur per penitentiam. ergo per penitentiam opera mortua uiuificantur.

In illud Augustini dicitur: seminatilis &c. tom. 6.

¶ 3 Praet. Hierony. dicit, Si quando uideris inter multa mala opera facere peccatorem quemquam, aliqua quae iusta sunt, non est tam iniustus Deus, ut propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maxime uidetur, quando mala praeterita propter penitentiam tolluntur. ergo uidetur, quod post penitentiam Deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta, quod est ea uiuificari.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit prima Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. hoc autem non esset, si saltem per penitentiam subsequenter uiuificarentur. non ergo penitentia uiuificat opera prius mortua.

RESPON. Dicendum, quod opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. uno modo effectiue: quia scilicet est causa mortis: & secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Hebr. 9. sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. haec igitur opera mortua non uiuificantur per penitentiam, sed magis abolentur, secundum illud Hebr. 6. Non rursus iacentes fundamentum penitentiae ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiue, scilicet quia carent uita spirituali, quae est ex charitate, per quam anima Deo coniungitur, ex quo uiuit sicut corpus per animam: & per hunc modum etiam fides, quae est sine charitate, dicitur mortua, secundum illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. & per hunc etiam modum omnia opera, quae sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, in quantum scilicet non procedunt ex principio uitae, sicut si dicamus sonum citharae uocem mortuam. Sic igitur differentia mortis, & uitae in operibus, est secundum comparationem ad principium, a quo procedunt. opera autem non possunt iterum a principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resummi non possunt. unde impossibile est, quod opera mortua iterum fiant uiua per penitentiam.

D. 884.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in rebus naturalibus, tam mortua, quam mortificata carent principio uitae: sed opera dicuntur mortificata non ex parte principii, ex quo processerunt, sed ex parte

F impedimenti extrinseci. mortua autem dicuntur ex parte principii: & ideo non est similis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quod opera de genere bonorum sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectum charitatis, & gratiae, sicut principii. hoc autem non praestatur eis per penitentiam sequentem, ut ex tali principio procedant. uideratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum, quod Deus recordatur bonorum, quae quis facit in statu peccati, non ut remuneret ea in uita aeterna, quod debetur solis operibus uiuis. ex charitate factis: sed remuneret ea temporali remuneratione, sicut Gregorius dicit in hom. de Diuite & Lazaro, quod nisi diues ille aliquod bonum egisset, & in praesenti saeculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Receperisti bona in uita tua. uel etiam hoc potest referri ad hoc, quod patietur tolerabilius iudicium. unde dicit Gregorius in l. b. de Patientia, non possumus dicere, schismatico melius fuisset, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quae passus est confitendo: sed aestimandum est, tolerabilius ei futurum iudicium, quam si Christum negando, nihil eorum pateretur, ut illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, intelligatur ad regnum caelorum obtinendum, non ad extremi supplicii iudicium tolerabilius subeundum.

hom. 40. in euang. circa medium illius.

Lib. de patientia, cap. 66 in medio.

D. 426. & 1142.

D. 950.

QVAESTIO XC.

Super Quaestionem nonagesimam.

De partibus penitentiae in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de partibus penitentiae.

¶ Et primo in generali. **¶** Secundo in speciali de singulis.

CIRCA primum queruntur quatuor.

¶ Primo, Utrum penitentia habeat partes.

¶ Secundo, De numero partium.

¶ Tertio, Quales partes sint.

¶ Quarto, De diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

Utrum penitentia debeant partes assignari.

AD PRIMVM sic proceditur. **V**idetur, quod penitentia non debeant partes assignari. Sacramenta enim sunt, in quibus diuina uirtus secretius operatur salutem: sed uirtus diuina est una & simplex. non ergo penitentiae cum sit sacramentum, debent partes assignari.

¶ 2 Praet. Penitentia, & est uirtus, & est sacramentum: sed ei, in quantum est uirtus, non assignantur partes, cum uirtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis. similiter etiam & penitentiae, in quantum est sacramentum, non uidetur, quod sint partes assignandae: quia baptismo & aliis sacramentis non assignantur partes.

IN quaestio. 90. in qua de partibus penitentiae agitur, scilicet contritione, confessione, & satisfactione, sciendum est uarias inueniri de hoc opiniones. Scotus namque in 4. sentent. dist. 16. q. 1. tenet, quod ista tria nullo modo sunt partes sacramenti penitentiae. Et fundamentum eius est: quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. q. 4. sacramentum penitentiae est absolutio sacramentalis, cuius nulla pars est contritio, quae est quoddam spirituale in anima: neque confessio: quia nihil est ipsius sententiae sacerdotis, sed est actus rei accusantis seipsum: neque satisfactio, quae sequitur absolutionem sacramentalem. Durandus uero in 4. sentent. dist. 14. q. 2. art. 1. tenet sacramentum penitentiae integrari ex absolutione, ut forma, & confessione, ut materia: contritionem uero non ponit eius partem. sed dispositionem praeuiam: satisfactionem autem pro consequente. Auditor autem, ut patet

q. d. 6. q. 1. ad 1. q. 1. & 4.

in